

LAPSET POIS ERORIIDOISTA -RYHMÄ

Ohjaajien ja osallistujien odotuksia ja kokemuksia

Mari Kangasmaa
Helsingin yliopisto
Sosiaalityö
Käytäntötutkimuksen kurssi
7.1.2019

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department
Valtiotieteellinen tiedekunta		Sosiaalitieteiden laitos
Tekijä/Författare – Author: Mari Kangasmaa		
Työn nimi / Arbetets titel – Title		
Lapset pois eroriidoista -ryhmä. Ohjaajien ja osallistujien odotuksia ja kokemuksia.		
Oppiaine /Läroämne – Subject: Sosiaalityö		
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages
Käytäntötutkimus	1/2019	21+6
Tiivistelmä/Referat – Abstrac		
<p>Eroriidat ja lasten joutuminen niiden keskelle ovat yhteiskunnassamme ajankohtainen aihe: noin 30 000 lasta kokee vuosittain vanhempiensa eron. Suurin osa vanhemmista kykenee sopimaan lapsensa asiat eron jälkeen, mutta noin 9 % eroriidoista kääntyy pitkäaikaiseksi taisteluksi. Yhden perheen konfliktiksi muuttunut ero saattaa työllistää vuosien ajan lukuisia eri viranomaistahoja, poikia useita oikeusjuttuja ja kuluttaa satojen tuntien työpanoksen. Tieteellinen näyttö lapsen pahoinvoinnista riitelevien vanhempien välillä on vahvaa. Eroriitojen sovittelua on tarjolla riittämättömästi ja kuntien välillä on suuria eroja sen tarjoamisessa. Käytännössä pitkittyneitä eroriitoja ratkotaan tuomioistuimissa, jossa lapsen rooli ja osallisuus jää hyvin vähäiseksi.</p> <p>Hollannissa kehiteltyä <i>No Kids In The Middle</i> -projektia tarjotaan apuna lapsiperheille, joissa on juututtu eron jälkeen pitkiin riitoihin ja joissa huolena on tämän vaikutus lapsiin. Työmenetelmää kokeiltiin syksyllä 2018 ensi kertaa myös Suomessa, <i>Lapset pois eroriidoista</i> -nimellä. Ryhmän tavoite on rakentaa rinnakkaista vanhemmuutta ja vahvistaa lasten omaa kykyä selviytyä erosta ja vanhempien riitelystä. Ammattilaisten tuella pyritään helpottamaan lasten elämää, riippumatta vanhempien väleistä. Ryhmän järjesti Espoon kaupunki yhdessä Dialogic perheklinkan kanssa. Pilotti on osa pääkaupunkiseudun Lape-hanketta.</p> <p>Tämän käytäntötutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa kokemuserusteista tietoa siitä, miten strukturoidusti ohjattu vertaistoiminta pitkittyneiden eroriitojen parissa toimii. Tutkimuksessa koottu tieto voi olla apuna ryhmän kehittämisessä entistä toimivammaksi. Tutkimus liittyy osaksi sellaista arvioivaa työtä, joka nostaa esiin hyviä käytäntöjä ja auttaa levittämään ja vakiinnuttamaan niitä. Tutkimuskysymys oli, millaisia odotuksia ja kokemuksia Lapset pois eroriidoista -ryhmään osallistuneilla vanhemmilla ja ryhmänohjaajilla oli ryhmästä. Tutkimusaineisto muodostui ohjaajien haastatteluista sekä osallistujilta kerätystä kyselylomakkeista. Aineistoanalyysi toteutettiin sisällönanalyyysinä.</p> <p>Sekä ohjaajien että osallistujien kokemuksissa painottui ryhmästä saadun vertaistuen tärkeä merkitys aikuisille ja lapsille. Ohjaajien haastatteluissa korostui myös yllätys osallistujien sitoutuneisuudesta. Ohjaajat kokivat rekrytointiprosessin onnistumisella olevan suuri merkitys sitoutumiseen. Lasten valmistamien esitysten esittäminen ja vanhempien vastaaminen niihin viimeisellä tapaamisella oli rituaalisesti tärkeä hetki. Prosessina esityksen valmistaminen mahdollisti lapsille sekä vertaistuen kokemuksen että mahdollisuuden sanoittaa vaikeitakin tuntemuksiaan. Useimmat vanhemmat odottivat ryhmältä apua nimenomaan lapsille. Esityksen konkreettisena tekona ehkä odotettiin tuovan näkyväksi sitä, miten lapset ovat tilanteen kokeneet. Lapsille ryhmän hyöty näkyy muassa mahdollisuutena saada sanoja tilanteeseen, lupa kertoa ja kokemus siitä, että vanhemmat kuuntelevat viestin. Ryhmän vaikutus mukaili sekä ohjaajilta että vanhemmilta kerättyjen kokemusten mukaan Hollannissakin arvioituja hyötyjä: kolmasosa osallistuvista pareista saavutti paremman keskusteluyhteyden ja lasten tilanne parani, toisella kolmannekselle tilanne parani joltain osin, vaikka tavoitteita ei saavutettukaan ja kolmannesperheistä ei kokenut hyötyvänsä.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords: eroriita, huoltoriita, huoltajuuskiista, huolto- ja tapaamisriita, lastensuojelu, vertaisryhmä		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisältö

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen tausta ja toimintaympäristö	2
2.1 Eroriidat lapsiperheissä	2
2.2 No Kids In The Middle – lapset esiin eroauttamisessa	3
2.3 Lapset pois eroriidoista -ryhmän toteuttaminen Suomessa	4
3 Käytäntötutkimuksen toteutus.....	5
3.1 Keskeiset käsitteet.....	5
3.2 Aiempaa tutkimusta	6
3.3 Tutkimus käytäntötutkimuksena.....	6
3.4 Tutkimuskysymys.....	7
4 Tutkimusaineisto- ja analyysi.....	7
4.1 Tutkimusaineisto	7
4.2 Analyysimenetelmä	8
5 Tutkimusetiikka	9
6 Tutkimustulokset.....	10
6.1 Ryhmänohjaajien kokemukset	11
6.2 Osallistujien odotukset ja kokemukset.....	16
7 Pohdinta	18
Lähteet.....	20
LIITTEET.....	21
Liite 1	22
Liite 2	23
Liite 3	24
Liite 4	25
Liite 5	26

1 Johdanto

Tämä käytäntötutkimus on osa Helsingin yliopiston sosiaalityön opintoja. Valitsin tutkimusaiheekseni Espoossa syksyn 2018 aikana toteutetun *Lapset pois eroriidoista* -ryhmän. Projektin juuret ovat Hollannissa, jossa uudennainen *No Kids In The Middle* -työmenetelmä kehitettiin vastauksena lasten hädälle kaikkein hankalimpien eroriitojen keskellä. Lapset pois eroriidoista -ryhmä oli ensimmäinen tämän tyyppinen Suomessa järjestetty vertaisryhmä pitkittyneistä eroriidoista kärsiville perheille. Muualla Euroopassa vastaavia ryhmiä on ohjattu jo jonkun aikaa.

Lapset pois eroriidoista -ryhmän edustamassa työmenetelmässä huomioitavaa on erityisesti sen lapsikeskeisyys. Eropalveluita tarjotaan vanhemmille ja lapsille yleisimmin eron alkuvaiheessa. Eroriidan pitkittyessä eroperheille suunnataan sovitteluja, joilla pyritään helpottamaan vanhempien keskinäisiä välejä ja luomaan heidän välilleen parempaa neuvotteluyhteyttä. Lapset pois eroriidoista -ryhmässä keskitytään siihen, miten vanhemmat voivat olla erikseen hyviä vanhempia lapsilleen ja vahvistetaan lapsen omaa kykyä selviytyä vanhempien erosta ja riidoista.

Jatkuvan taistelun keskellä elävät lapset oireiluineen näkyvät esimerkiksi mielenterveyspalveluiden, perheneuvoloiden ja lastensuojelun työssä. Näiden lasten auttaminen on erityisen vaikeaa, sillä riitely hankaloittaa yhteistyötä vanhempien kanssa, eikä palvelujärjestelmästä usein löydy sopivaa auttamisen tapaa. Yhteydenpidossa vanhempien kanssa keskiöön nousee usein eroriita ja vanhempien kokemukset – lapsi jää piiloon riidan taakse niin vanhempien arjessa kuin viranomaistyöskentelyssäkin. Lapset pois eroriidoista -ryhmä saattaisi vakiintuessaan olla toimiva työkalu, kun pyritään parantamaan niiden lasten tilannetta, jotka jo vuosia ovat joutuneet elämään riitelevien vanhempiensa välissä.

Hollannissa ryhmän on todettu tuoneen helpotusta monen lapsen elämään, mutta kokemuksia vastaavasta ryhmästä suomalaisessa ympäristössä toteutettuna ei ole. Niinpä kaikki tässä tutkimuksessa esiin tullut on uutta tietoa ja apuna ryhmän kehittämisessä entistä toimivammaksi. Laajemmassa mittakaavassa tutkimus on osa sellaista arvioivaa työtä, joka nostaa esiin hyviä käytäntöjä ja toivottavasti myös auttaa levittämään ja vakiinnuttamaan niitä.

Tässä käytäntötutkimuksessa esittelen lyhyen taustoituksen jälkeen sekä alkuperäisen *No Kids In The Middle* -projektin että sen toteutuksen Suomessa. Seuraavaksi kerron, miten tämä tutkimus liittyy käytäntötutkimuksen perinteeseen, avaan tutkimuskysymyksen ja keskeisen käsitteen: *pitkittyneet*

eroriidat. Tutkimusaineiston ja -analyysimenetelmien esittelyn sekä tutkimusetiikka-luvun jälkeen seuraa varsinainen tutkimus tuloksineen. Lyhyt pohdinta jatkotutkimusehdotuksineen päättää käytäntötutkimukseni.

2 Tutkimuksen tausta ja toimintaympäristö

2.1 Eroriidat lapsiperheissä

Eroriidat ja lasten joutuminen niiden keskelle ovat yhteiskunnassamme ajankohtainen aihe: noin 30 000 lasta kokee vuosittain vanhempiansa eron (Oikeusministeriö, 2013). Lapsen sopeutumista tukee parhaiten se, että vanhemmat toimivat eron jälkeen yhteistyössä ja pystyvät päättämään lapsen asioista sovussa. Suurin osa vanhemmista kykeneekin sopimaan lapsensa asiat eron jälkeen ja valtaosa lapsista selviytyy erosta hyvin. Kuitenkin noin 9 prosenttia eroriidoista muuttuu patologisiksi, jolloin vanhempien riita on pitkäaikainen ja syvä. (Oikeusministeriö 2013, 14–15.)

Erotilanteet ovat muutosvaiheita, joissa arjen sujuminen ja tasapainoinen vanhemmuus tarvitsevat erityistä tukea. Lapsen kannalta on tärkeintä, että arki edelleen jatkuu sujuvana ja että isä ja äiti ovat välittäviä ja vastuullisia vanhempia. Erimielisyyksien ratkaisu mahdollisimman varhain on sekä lasten, vanhempien että yhteiskunnan etu. Vanhemmuuden uudelleenjärjesteleminen vaatii molemmilta vanhemmilta neuvottelua, mutta kaikki vanhemmat eivät selviä näistä neuvotteluista ongelmitta vaan eroriita kärjistyy ja pitkittyy. (Haavisto; Bergman-Pyykkönen; Karvinen-Niinikoski 2014, 8–9.) Konfliktiksi muuttuneet eroriidat näkyvät tuomioistuimissa, lisäksi riitely saa muotoja, jotka eivät näy tilastoissa, mutta työllistävät palvelujärjestelmää ja vaikeuttavat perheiden elämää: esimerkiksi aiheettomat lastensuojelu- ja rikosilmoitukset ja jatkuvat yhteydenotot eri viranomaisiin. (Haavisto; Bergman-Pyykkönen; Karvinen-Niinikoski 2014, 8–9.) Yhden perheen riitainen ero saattaa työllistää vuosien ajan lukuisia eri viranomaistahoja, aiheuttaa kymmeniä yhteydenottoja viranomaisiin, poikia useita oikeusjuttuja seurannaisvaikutuksineen ja kuluttaa satojen tuntien työpanoksen. Kaikkiaan huoltoriidoista koituu yhteiskunnalle vuosittain kymmenien miljoonien eurojen kustannukset (Hämäläinen 2011). Eniten eroriidoista kärsivät kuitenkin lapset, joiden arki on elämistä riidan ja epäluottamuksen keskellä. Näiden lasten auttaminen esimerkiksi perheneuvolan kautta voi olla vanhempien riitelyn vuoksi mahdotonta. (Haavisto; Bergman-Pyykkönen; Karvinen-Niinikoski 2014, 8–9.)

Tieteellinen näyttö lapsen pahoinvoinnista riitelevien vanhempien välillä on vahvaa. Kiistakapulaksi joutuminen aiheuttaa lähes aina suurta vahinkoa lapsen kehitykselle (esim. Sinkkonen 2008, 115). Vanhempien lisäksi mukaan riitaan vedetään koko lähiverkosto, eikä lapsen elämästä löydy

välttämättä yhtäkään puolueetonta ihmistä. Lapset eivät repivässä tilanteessa halua tehdä valintaa vanhempien välillä, ja ahdistava kokemus pitäisi ilmaista jotenkin. Pahanolon ilmaisut muuttuvat nopeasti vanhempien väliseksi lyömäaseeksi ja lopulta lapsen omakin käytös muuttuu ongelmalliseksi: pitkittyneen eroriidan keskellä elävät lapset saattavat olla vihaisia, oppositioon asettuneita, eristäytyneitä ja surullisia. Univaikkeudet, syömishäiriöt ja psyyken oireet ovat tavallisia. Mielenterveyspalveluihin pääseminen ei auta, sillä lapsen tasapainottomuus on vain oire, syyn ollessa vanhempien pitkittyneessä riitelyssä (Van Lawick; Viser 2015, 33–34).

Kunnilla on lain vaatima velvoite sovittelun järjestämiseen, mutta palvelun järjestämisen tapa vaihtelee kunnittain. Perheasiain sovittelu on muodostunut ennen muuta erotilanteissa tarjolla olevaksi sovitteluksi, mutta periaatteessa sovittelua voidaan käyttää kaikenlaisiin perheen riitatilanteisiin. Lain mukaan sovittelijan on kiinnitettävä erityistä huomiota perheeseen kuuluvien alaikäisten lasten asemaan. Lisäksi hänen on avustettava sovittelun osapuolia sopimusten tekemisessä. (Haavisto; Bergman-Pyykkönen; Karvinen-Niinikoski 2014, 11–12.) Eroriitojen sovittelua on tarjolla riittämättömästi ja kuntien välillä on suuria eroja sen tarjoamisessa. (Haavisto; Bergman-Pyykkönen; Karvinen-Niinikoski 2014, 5). Asia erikseen ovat pitkittyneet eroriidat, joihin ratkaisuja on tarjolla vieläkin vähemmän. Käytännössä pitkittyneitä eroriitoja ratkotaan tuomioistuimessa, jossa lapsen rooli ja osallisuus jää hyvin vähäiseksi.

2.2 No Kids In The Middle – lapset esiin eroauttamisessa

No Kids In The Middle -projektin juuret ovat Hollannissa, jossa uudenlaista työmenetelmä alettiin kehittää yhteistyönä systeemistä terapiaa, koulutusta ja konsultaatiota tarjoavan The Lorentzhuis Centerin ja lapsiin ja heidän perheisiinsä keskittyneen Children's Trauma Centerin (KJTC) yhteistyönä, vastauksena lasten kärsimykselle kaikkein hankalimpien eroriitojen keskellä. Patologisoituneet erot ja vanhempiensa pitkittyneen riitelyn väliin jääneiden lasten auttaminen on yksi hankalimmista eroauttamisen osa-alueista. No Kids In The Middle -projekti etsi turvallista ja dialogista tapaa päästä ulos umpikujasta, johon vanhempien lisäksi helposti päätyvät niin lapset kuin heitä auttavat ammattilaisetkin. (Van Lawick; Viser 2015, 33–34.)

Syntyi kahdeksan istunnon ryhmäohjelma, jonka avainsanoja ovat lapsen nostaminen työskentelyn keskiöön, vertaisryhmässä toimiminen luovin menetelmin, lakiprosessien keskeyttäminen, verkostojen ottaminen mukaan työhön sekä tilan luominen turvalliselle vuorovaikutukselle. (Van Lawick; Viser 2015, 35–39).

No Kids In The Middle -projektin työtavassa työskennellään yhtä aikaa kuuden perheen kanssa. 12 vanhempaa kokoontuu toisessa huoneessa kahden ohjaajan kanssa ja heidän lapsensa toisessa huoneessa omien ohjaajiensa kanssa. Tapaamiset ovat kahden tunnin sessioita ja yhdessä näistä mukana on myös perheiden mukaan kutsumia läheisiä – Hollannissa eräässä tällaisessa tilaisuudessa oli mukana 70 ihmistä. Läheisiä kutsutaan mukaan työhön, sillä sotaan on usein vedetty myös kummankin vanhemman lähipiiri. Suhdetta entiseen puolisoon on vaikea muuttaa, kun koko lähiverkosto on tehnyt valintansa ja kyräilee toista puolta omasta leiristään. Jopa ammattilaiset tekevät välillä valinnan siitä, kumman puolella he ovat. Jatkuva epämääräinen sotatila ja elämä vanhempien välissä on raskasta, joten usein myös lapset liittoutuvat vanhemmista toisen kanssa. Onnistumisen kannalta on olennaista, että myös lähipiiri ymmärtää, millaista työtä perheen kanssa ollaan tekemässä. Tilaa luodaan vuorovaikutukselle, ja onnistuneen kohtaamisen on tarkoitus kantaa myös ryhmän ulkopuolelle, arkeen saakka. Lapselle ryhmätilanne voi olla ensimmäinen kerta vuosiin, kun hän edes näkee vanhempansa samassa huoneessa. Voi olla myös ensimmäinen kerta, kun hän tapaa muita samassa tilanteessa olevia vanhempia ja lapsia. Ryhmissä eräs tavoite onkin saada vertaistukea - ymmärtää toisten ongelmia ja peilata myös mahdollisuuksia muutokseen. Vanhempia vertaisryhmätoiminta rohkaisee reflektioon, joka usein on unohtunut demonisoivassa taistelussa. Ryhmän jäsenet inspiroituvat ulos poteroistaan ja etsivät ratkaisuja yhdessä toisten vanhempien kanssa. Ohjaajille ryhmätoiminta antaa mahdollisuuden rooliin, jossa he voivat luoda turvallisen tilan dialogille tarkkailijoina, liittoutumatta kenenkään kanssa. Työskentelyn ytimessä on lapsi kokemuksineen ja tarkoituksena on helpottaa hänen tilannettaan. Joskus eroriita on kestänyt niin kauan, että lapset eivät edes muista aikaa, jolloin vanhemmat eivät tapelleet keskenään. No Kids In The Middle -ryhmässä lapsia rohkaistaan ja annetaan heille ääni, jolla sanoittaa kokemuksena. Ryhmätapaamiset huipentuvat yhteiseen iltaan, jossa lapset esittävät tuottamansa esityksen vanhemmilleen ja vanhemmat vastaavat lapsilleen. (Van Lawick; Viser 2015, 38–41.)

2.3 Lapset pois eroriidoista -ryhmän toteuttaminen Suomessa

Suomessa työmenetelmää on markkinoitu nimellä Lapset pois eroriidoista. Ryhmää tarjotaan uudenaikaisena apuna lapsiperheille, joissa on juututtu eron jälkeen pitkiin riitoihin tai huonoihin väleihin ja joissa huolena on tämän vaikutus lapsiin. Ammattilaisten tuella pyritään helpottamaan nimenomaan lasten elämää, riippumatta siitä, mitkä ovat vanhempien keskinäiset välit. Ryhmän tavoite on rakentaa rinnakkaista vanhemmuutta ja vahvistaa lasten omaa kykyä selviytyä erosta ja riidoista.

Espoossa syksyllä 2018 toteutunut ryhmä oli ensimmäinen tämän tyyppinen Suomessa järjestetty vertaisryhmä pitkittyneistä eroriidoista kärsiville perheille. Ryhmän järjesti Espoon kaupunki yhdessä Dialogic perheklinikan kanssa. Pilotti oli osa pääkaupunkiseudun Lape-hanketta ja ryhmämalli edustaa palvelujärjestelmän vaativan erityisosaamisen kenttää. Ryhmänohjaajat toteuttivat ryhmän hollantilaisen rakenteen mukaan ja he olivat saaneet koulutuksen projektin kehittäjiltä. Myös ryhmän aikana saatava työnohjaus tuli Hollannista.

Ryhmä tapasi yhdeksän kertaa ja tapaamiset kestivät kaksi tuntia kerrallaan. Ryhmässä oli kuusi perhettä ja 4–5 ohjaajaa, joista kaksi työskenteli aikuisten ja kaksi tai kolme lasten kanssa. Mukaan työhön kutsuttiin myös perheiden läheisiä – tehtävien muodossa, mutta myös konkreettisesti yhdelle tapaamiskerralle.

Ryhmää oli yritetty toteuttaa jo kahdesti aiemmin, mutta siihen ei saatu riittävästi sitoutuneita osallistujia.

3 Käytäntötutkimuksen toteutus

3.1 Keskeiset käsitteet

Käytännötutkimuksessani tärkeä käsite on *pitkittynyt eroriita*. Käsitteen idea on, että perheessä on niin syvä konflikti, että vanhemmat eivät kykene ratkaisemaan sitä keskenään, edes oikeusteitse tuomioistuimen päätöksellä. Todellinen konflikti ja riidan taustalla olevat syyt voivatkin olla aivan toisia kuin ne asiat, joista riidellään tuomioistuimessa. Vaikka eroriidat näkyvät lapsen elämässä ja niitä usein perustellaankin lapsen edulla ja huolella lapsesta, eroriidan syyt voivat olla irrallisia lapsen asioista: mustasukkaisuutta, persoonallisuushäiriöitä, taloudellisia asioita ja niin edelleen (Gottberg 2012, 55–56). Pitkittyneitä eroriitoja kuvaa myös käsite *patologisoituneet erot*. Tällaisissa eroissa katkeruus saa monenlaisia tuhoavia muotoja ja ero käynnistää patologisoituneen käyttäytymisen paitsi entistä puolisoa myös lapsia kohtaan. Psykologiassa patologisoituneita huoltoriitoja kuvataan termillä *high-conflicted custody disputes*. Psykopatologisissa ero- ja huoltoriidoissa lapsen kohdistetaan kohtuutonta painetta niin, että lapset alkavat oireilla. (Auvinen 2002, 118.) Lasta saatetaan käyttää tietoisesti koston välineenä, jolloin lapsen avulla vanhempi vaikuttaa valta-asemiin sekä toisen vanhemman psyykkiseen hyvinvointiin. (Häkkanen-Nyholm 2010, 503.) Eroriidassa elävät vanhemmat voisivat pärjätä hyvin yksinhuoltajina, mutta koska toinenkin vanhempi täytyy huomioida osana lapsen elämää, koko arki jumiutuu eroriidassa elämiseksi. (Auvinen 2006, 256–258.)

3.2 Aiempaa tutkimusta

Kärjistyneitä eroriitoja ei ole Suomessa tutkittu kovinkaan paljon. Aiheen tärkeys on kuitenkin tiedostettu yhteiskunnallisessa keskustelussa, josta esimerkkinä huolto- ja tapaamisriitojen huomioiminen lainsäädännöllisesti huolto- ja tapaamislakia uudistettaessa.

Aihetta suomalaisella tutkimuskentällä on käsiteltyt juridisessa viitekehyksessä Eva Gottberg (2012, 61), joka kiinnitti huomionsa siihen, miten lapsien kohtaamat vähänkin vakavat ongelmat vaativat yleensä useamman toimijan apua. Huoltoriitoja on tarkastellut muun muassa Maija Auvinen, joka toteaa, että vaikka huoltoriitoja pidetään vanhempien välisenä asiana, niiden kohteena ovat alaikäiset lapset. (Auvinen 2006, 3). Auvinen (2002 117–118) on todennut huoltoriitoihin olevan löydettävissä usein enemmän kuin yksi vaikuttava taustatekijä. Tällaisia voivat usein olla esimerkiksi puolisoitten uudet suhteet, väkivalta ja erityisesti taloudelliset tekijät. Juha Hämäläinen (2011, 42–43) on puolestaan selvittänyt huoltoriitojen kustannuksia, todeten kärjistyneiden riitojen kustannusten kohoavan lähes poikkeuksetta kymmeneen tuhansiin, jopa satoihin tuhansiin euroihin. Minna Mattila-Aalto, Marina Bergman-Pyykkönen, Vaula Haavisto ja Synnöve Karvinen-Niinikoski (2012, 235–237) ovat analysoineet eroja konfliktiteoreettisesta näkökulmasta. He löytävät eroriitelystä universaaleina pidetyt konfliktin syvenemisen vaiheet, joissa lopulta mukaan vedetään myös ammattilaiset. He toteavat, että nykyisin syventyneen konfliktin vaiheessa tarjolla olevalle sovittelulle olisi tilaa ja mahdollisuuksia jo ennen riitelyn kärjistymistä ja tuomioistuimeen saakka viemistä. Aino Kääriäinen, Maria Tapola-Haapala ja Synnöve Karvinen-Niinikoski (2012) kiinnittävät huomion eroavien perheiden palveluihin ja palvelujärjestelmän haasteisiin ja kehittämistarpeisiin. Aino Kääriäinen (2008) on tutkinut eroa aiheutta myös muun muassa näkökulmasta, miten erilaiset eroamisen tavat vaikuttavat eron jälkeisen vanhemmuuden muodostumiseen. Kansainvälisissä tutkimuksissa pitkittyneiden huoltoriitojen vaikutusta lapsiin ovat käsitelleet esimerkiksi Cashmore ja Parkinson (2011), jotka tutkivat erimielisyyksien syitä kärjistyneissä huolto- ja tapaamisriidoissa. He totesivat merkittävimmäksi riidan aiheeksi vanhempien huolen lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista silloin, kun lapsi on toisen vanhemman hoidossa. Vieraannuttamisen strategioita ja vaikutuksia on tutkinut mm. Amy Baker (mm. 2005, 2006, 2007).

3.3 Tutkimus käytäntötutkimuksena

Toteutin tämän tutkimuksen yhdessä Espoon kaupungin perheasioiden yksikön ja Dialogic perhekliniikan kanssa. Tutkimusaiheeseeni idea tuli Espoon keskuksen perheasioiden yksiköstä ja tutkimuskysymys hioutui työskentelyn aikana yhteistyössä ryhmän ohjaajien kanssa. Tällainen

työtapa onkin olennainen osa käytäntötutkimusta, jossa verkostoon kuuluvat kaikki keskeiset osapuolet – tutkijat, eri alojen ammattilaiset ja asiantuntijat sekä palvelujen käyttäjät. (Satka; Julkunen; Kääriäinen; Poikela; Yliruka; Muurinen 2016, 10.)

Vuorovaikutuksessa tuotettu tieto tuottaa uudenlaista osaamista, aktiivista kansalaisuutta ja toisilta oppimista, tavoitteenaan myös yhteiskunnallisten suhteiden muutos (Satka; Julkunen; Kääriäinen; Poikela; Yliruka; Muurinen 2016, 10). Omassa käytäntötutkimuksessani havaitsin, että jo tiedon tuottamisen prosessi itsessään palveli eri osapuolia. Haastattelin ryhmänohjaajia hyvin pian ensimmäisen pilottiryhmän päättymisen jälkeen. Ohjaajat toivoivat haastattelut pidettäviksi ryhmähaastatteluna, jotta he voivat samalla kiireisessä arjessaan reflektoida ryhmien toteutusta ja kehittää vuorovaikutuksessa yhteisiä ajatuksia ryhmän onnistumisesta ja mahdollisista kehittämistarpeista.

Käytännöntutkimuksen kaari sulkeutuu, kun tutkimuksessa tuotettu, käytännöistä peräisin oleva tieto palautetaan siihen toimintaympäristöön, josta tutkimuskysymys, aineistot ja osallistujat ovat. (Satka; Julkunen; Kääriäinen; Poikela; Yliruka; Muurinen 2016, 11.) Dialogic perheklänikka aikoo ottaa valmistuneen tutkimuksen käyttöönsä ja toivoo sen hyödyttävän ryhmän järjestämistä jatkossa. Myös Espoon kaupunki aikoo hyödyntää tutkimusta.

3.4 Tutkimuskysymys

Hollannissa on kartoitettu kokemuksia tämän tyyppisestä työmenetelmästä, mutta suomalaista tutkimusta ei vielä ole – olihan nyt toteutunut ryhmä vasta ensimmäinen. Onkin kiinnostavaa paneutua tarkastelemaan, millaisen vastaanoton ryhmä sai suomalaisessa kontekstissa ja miten täällä sitä ensimmäistä kertaa vetäneet ohjaajat kokivat ryhmän onnistuneen.

Tutkimuskysymykseni on, millaisia odotuksia ja kokemuksia ryhmän osallistujilla ja ohjaajilla ryhmästä oli.

4 Tutkimusaineisto- ja analyysi

4.1 Tutkimusaineisto

Ryhmään osallistui yhteensä 12 vanhempaa ja heidän lapsensa, iältään 3–13 -vuotiaita.

Ryhmän osallistujien osalta tutkimukseni aineisto koostui vanhempien täyttämistä puolistrukturoiduista kyselylomakkeista. Lomakkeissa vanhemmat vastasivat valmiisiin kysymyksiin

ympyröiden arvionsa asteikolla 1–10. Lomakkeissa oli myös tilaa vapaamuotoiselle tekstille. Lapset eivät osallistuneet lomakekyselyyn.

Ennen ensimmäistä ryhmätapaamista täytetyssä lomakkeessa vanhemmat arvioivat tilannettaan ja odotuksiaan (Liite 1). Näitä lomakkeita oli palautettu 11 kappaletta. Ryhmän loputtua vastaavassa lomakkeessa arvioitiin jälleen tilannetta sekä nyt odotuksiensa toteutumista (Liite 2). Ryhmän jälkeen täytettäviä lomakkeita palautettiin 12. Lomakkeet tulivat ryhmien järjestäjiltä käyttöni valmiina materiaalina – odotuslomakkeet oli jo jaettu ja palautettukin ennen käytäntötutkimuksen alkamista – joten en päässyt vaikuttamaan niiden muotoiluun.

Alun perin tarkoitukseni oli lomakkeiden tarkastelun lisäksi haastatella osallistujia. Haastattelujen järjestäminen kohtasi kuitenkin monenlaisia esteitä: ajankäytöllisesti se olisi ollut haastavaa, sillä ryhmän viimeinen tapaamiskerta ja tutkimuksen deadline olivat hyvin lähekkäin. Lisäksi ryhmän osallistujat eivät alustavassa kyselyssä olleet vaikuttaneet kovin kiinnostuneilta osallistumaan haastatteluun. Kun kävi vielä ilmi, että käynnistymässä oli ryhmän osallistujiin kohdistuva haastattelututkimus ryhmän vaikuttavuudesta hieman pitemmällä aikavälillä, päätin luopua haastatteluista ja pitäytyä lomakeaineistossa.

Ohjaajien osalta aineistona olivat ryhmähaastattelut. Haastattelin neljää ohjaajaa kahdessa eri haastattelussa. Kummassakin haastattelussa oli kaksi ohjaajaa, joista toinen oli lasten ja toinen vanhempien ryhmästä. Ryhmähaastatteluista ensimmäinen järjestettiin kaiutinpuheluna, toinen tapaamisella Dialogicin tiloissa. Molemmat haastattelut kestivät noin tunnin ja ne nauhoitettiin. Haastatteluiden jälkeen purin nauhat ja kirjoitin aineiston puhtaaksi. Koska analyysini ei keskittynyt kieleen ja puhetapoihin, litterointini oli hyvin vapaamuotoinen.

Haastattelumetodinani käytin puolistrukturoituja haastatteluja, joissa esiin pääsee nousemaan haastateltujen oma näkökulma ja kokemuksellisuus. Puolistrukturoidussa haastattelussa on mahdollisuus myös kysymysten herättämiseen ja ehkä haastatellulle itselleenkin uusien ajatusten esille nousuun (esim. Hirsjärvi; Remes; Sajavaara 2009).

4.2 Analyysimenetelmä

Tein sekä haastatteluanalyysin että lomakkeiden vapaamuotoisen tekstin analyysin sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysimenetelmänä käyttämäni teemoittelu antaa hyvän lähtökohdan tunnistaa ja vertailla erilaisia kokemuksia ryhmästä (esim. Eskola; Suoranta 2008). Sisällönanalyysin avulla aineistoa on mahdollisuus tiivistää ja saada selkeä ja johdonmukainen kuva runsaastakin

määrästä tekstiä, jolloin aineistosta nousevia merkityksellisiä asioita on helpompi havaita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104–108). Analyysissäni käsitelin erikseen ohjaajien ja osallistujien odotuksia ja kokemuksia.

Litteroin nauhoitetut haastattelut ja jaoin vastaukset karkeasti eri teemoihin ryhmänohjaajien kertomusten mukaan. Luin litteroidut haastattelut useampaan kertaan ja pelkistin niitä nostamalla esiin erilaisia usein toistuvia ajatuksia ja näkemyksiä. Näin sain analyysiini käsiteltäväksi tutkimuksen kannalta olennaisimpia teemoja. Lomakeaineiston kanssa toimin samoin, vaikkakin palautelomakkeiden vapaamuotoinen teksti oli huomattavasti niukempaa kuin ohjaajilta saamani haastatteluaineisto.

Lomakekyselyn asteikollinen osuus antoi mahdollisuuden monenlaisiin työtapoihin ja analyysimenetelmiin, sillä vastauspaperit oli koodattu siten, että ennen ja jälkeen ryhmän kerätyt lomakkeet pystyi yhdistämään toisiinsa myös yksittäisten vastaajien kohdalla. Aiheen rajauksen vuoksi keskityin tarkastelemaan odotuksia ja kokemuksia lähinnä yleisesti, joskin loin yleissilmäyksen myös siihen, miten vastaajien omat odotukset ja kokemukset kohtasivat.

Laskin ensin keskiarvot eri kysymyksille ja vertasin niiden kautta yleistä kokemusta ryhmän vaikuttavuudesta. Tässä haasteelliseksi muodostui vastausten suuri hajonta pienessä otannassa (Liite 5). Lopulta päädyin tutkimaan asteikkoarvioita rinnan vapaamuotoisten vastausten kanssa. Ryhmän pieni koko antoi mahdollisuuden tarkastella lomakkeita yksilöllisesti ja tämä olikin lopulta mielestäni hedelmällisin lähestymistapa.

5 Tutkimusetiikka

Ihmisten itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus sekä yksityisyyden kunnioittaminen ovat Kuulan (2006, 60) mukaan tutkijoiden vakiintuneita eettisiä periaatteita.

Käytännötutkimuksessani eettisiä haasteita olivat aiheen arkaluonteisuus ja tutkittavan ryhmän pieni koko. Ryhmä oli ensimmäinen laatuaan ja siihen osallistui vain kuusi perhettä. Olikin haaste miettiä, miten säilytän tutkittavien yksityisyyden, kun kyseessä on näin valikoitunut ryhmä. Erityisen haasteen toi se, että mukana ryhmässä oli lapsia.

Lomaketietojen keruu alkoi jo ryhmän alkaessa, ennen kuin tutkimukseni oli tiedossa. Tällöin kerrottiin ryhmäläisille vain yleisellä tasolla, että tietoja kerätään ryhmän onnistumisen arvioimiseksi. Itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan sillä, että ihmisillä on mahdollisuus itse päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Tätä päätöksentekoa varten tutkittavilla tulee olla perustiedot

tutkimuksesta ja sen toteuttajista sekä heiltä kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta. (Kuula 2006, 61–62.) Muotoilin haastattelupyynnöni siten, että ryhmäläiset saattoivat jälkikäteen antaa hyväksyntänsä myös ennen ryhmän alkua kerätyn lomakkeen käyttöön tietäen, mihin tutkimukseen sitä käytetään (Liite 3).

Tunnistettavuuden estäminen on yksi tunnetuimpia tutkimuseettisiä normeja. Tutkijan täytyy lähtökohtaisesti tutkimusjulkaisussa huomioida, että tunnistettavuus voi johtaa negatiivisiin vaikutuksiin tutkittavien elämässä. Tunnistamisen seurauksien arvioimisessa on olennaista se, mitä ja millaisessa yhteydessä tietoa tutkittavasta annetaan. (Kuula 2006, 201.) Tutkimuksestani ei saa selville tutkittavien nimiä tai muita tunnistamista helpottavia tietoja. Analyysissäni pidin erityisesti huolta siitä, että arkaluonteisia ja henkilökohtaisia tietoja ei tule esiin. Tämän vuoksi en myöskään käytä tutkimustekstissäni suoria sitaatteja, vaikka lomakkeiden vapaamuotoisista osista olisi mahdollista nostaa niitä esiin. En myöskään käytä ohjaajien esiin ottamia yksittäisiä esimerkkejä onnistumisista ja haasteista vaan kirjoitan analyysini pysytellen yleisellä tasolla.

En tavannut itse lainkaan ryhmän osallistujia vaan ohjaajat keräsivät pyynnöstäni suostumukset lomakkeiden käyttöön. Tähän päädyttiin, koska ryhmän aikataulu oli hyvin tiivis, enkä halunnut häiritä ryhmän toimintaa.

Tutkimuksen tulosten julkaisemisessa täytyy myös huomioida niiden mahdollinen vahingollinen vaikutus tutkittavien elämään. (Kuula 2006, 63.) Työyhteisöllä, jonka kanssa käytännöntutkimusta tein, on mahdollisuus kieltää tutkimuksen julkaisun Soccan verkkosivuilla. Tällöin tutkimus jää vain rajatun työyhteisön käyttöön ja työnantajan vaatima vaitiolovelvollisuuslupaus suojaa siihen osallistuneita.

Tutkimusaineiston olen sitoutunut säilyttämään sekä hävittämään tutkimuksen valmistuttua tietoturvallisesti.

6 Tutkimustulokset

Esittelen tutkimustuloksista ensin ohjaajien haastattelut teemoittain. Vanhemmilta kerätty aineisto oli suppeampi, joten sen käsittelen yhdessä luvussa.

Käytän tuloksia esitellessäni ex-puolisoista ja heidän lapsistaan selkeyden vuoksi termiä ”perhe”, vaikka tiedostan, että tässä vaiheessa eron jälkeen osallistujat itse eivät välttämättä enää käytä perhe-sanaa puhuessaan entisestä liitostaan.

6.1 Ryhmäohjaajien kokemukset

Ohjaajien haastattelussa nousi selvästi esiin kolme teemaa: ryhmäläisten sitoutuminen, vertaistuen mahdollisuus sekä ohjaajien roolina turvallisen tilan luominen vuoropuhelulle.

Esillä oli myös ryhmän osallistujien rekrytoinnin onnistuminen ja rekrytoinnin oikeanlaisen toteuttamisen tärkeys ryhmän onnistumisen kannalta. Aiheen rajauksen vuoksi tulen käsittelemään rekrytointiaihetta laajemmin sivuainetutkielmassani.

Sitoutuminen ryhmään

Ryhmäläisten sitoutuminen huolestutti ohjaajia etukäteen. Kuitenkin ryhmän toteutuessa nimenomaan voimakas sitoutuminen oli se, mikä yllätti ohjaajat.

Jokainen ohjaaja kertoi pelänneensä etukäteen, että joku vanhemmista lopettaa, jolloin koko ryhmän jatkuvuus on vaakalaudalla. Erityisesti sitoutuminen mietitytti, koska ryhmää oli ollut aiemmin hankala saada kokoon – edellinen ryhmä ei toteutunut viime hetken peruutuksen vuoksi. Toiset osallistujista olivat epäroineet osallistumisestaan, minkä vuoksi rekrytoinnin alkuvaiheessa järjestetyissä infotilaisuuksissa mukana olleilla ohjaajilla oli perusteltuakin huolta siitä, miten ryhmä pysyy koossa.

Kaikki ryhmäläiset pysyivät kuitenkin mukana loppuun saakka – myös alkuun kriittisesti suhtautuneet. Epäilevimpien mukana pitäminen loppuun saakka vaati ohjaajilta työtä ja yksilöllistä suostuttelua, mutta kokonaisuutena ohjaajat pitivät hienona onnistumisena, että kukaan ei keskeyttänyt.

Osallistumisprosentti kaikilla ryhmätapaamisilla oli hyvä, vaikka sairastumisten ja muiden force majeure -tyyppisten syiden takia kaikki aikuiset eivät olleetkaan paikalla joka kerta. Voimakkaaseen sitoutumiseen saattoi olla paitsi työntäviä myös vetäviä tekijöitä. Osallistuminen saattoi rakentua myös riitaisten suhteiden aiheuttamasta vastakkainasettelusta: *”Minä en ainakaan jää pois, jotta minua ei voida syyttää tai keskeyttämistä käyttää minua vastaan”* -tyyppisestä ajattelusta. Ohjaajat kertoivat sydäntään lämmittäneen, että myös ne jaksoivat käydä prosessin läpi loppuun saakka, jotka eivät kokeneet saavansa siitä erityistä hyötyä. Viimeisellä ryhmätapaamisella, jossa esiteltiin lasten tuottamat esitykset, olivat mukana kaikki ryhmäläiset.

Lasten osallistumisesta oli havaittavissa, että heikoimmin sitoutuivat ne lapset, joiden vanhemmat suhtautuivat ryhmään epäilevimmin. Kuitenkin myös ne lapset, jotka eivät olleet kovin

motivoituneita ja jotka olivat olleet poissa useammista ryhmätapaamisista, tulivat paikalle viimeisellä ryhmäkerralla. Esityksen vetävä voima oli suuri.

Ohjaajat kokivat rekryprosessin onnistumisella olevan suuri merkitys sitoutumiseen. Osallistujien rekrytointi onkin asia, johon kannattaa panostaa.

Ohjaajien henkilökohtaisella työllä oli merkitystä ryhmän sitoutumiseen myös työskentelyn aikana. Tapaamisten ulkopuolella käytiin paljon sähköpostikeskusteluja ja puheluita sekä ohjaajien välillä että myös osallistujien kanssa. Ryhmädynamiikka ja parhaat käytännöt vaihtelevat eri ryhmien välillä, joten jokaisen ryhmän kohdalla on etsittävä uudelleen, miten juuri tämän ryhmän kanssa on työskenneltävä. Työmäärä ei välttämättä vähenekään, vaikka ohjaajien kokemus tämän tyyppisestä työstä lisääntyy. Toisaalta ohjaajat kertoivat eri ryhmien oletetun vaihtelevuuden myös innostavaksi ja kiinnostavaksi seikaksi.

Vertaistuki

Ohjaajat toivat useasti esille ryhmästä saatavan vertaistuen tärkeyden. Aihe oli myös mietityttänyt heitä etukäteen, niin lapsi- kuin vanhempienryhmänkin osalta.

Ohjaajat kuvasivat vertaistukea kaksisuuntaisena peilinä: muiden tarkkailemisesta ja toisten asioihin tutustumisesta saa näkökulmia niin hyvässä kuin pahassakin. Toisten pariin tavoista ratkaista riitoja voi saada hyviä esimerkkejä omaan suhteeseensa. Toisaalta toisten riitelyn näkeminen voi avata silmät omalle käytökselle.

Aikuisten puolella ohjaajat havaitsivat arvostavaa suhtautumista toisiin osallistujiin. He kuvasivat hedelmälliseksi tilannetta, jossa oman ex-puolison ajatuksia on vaikea ottaa vastaan, mutta voi sen sijaan kuunnella, mitä ”naapurin ex-puoliso” sanoo. Haastetta toi sen estäminen, että ryhmä olisi eriytynyt isien ja äitien ryhmiksi. Lopulta ryhmä pysyikin koossa nimenomaan vanhempainryhmänä. Myös ryhmän ulkopuolelle kantavia suhteita syntyi. Vertaistuki koettiin monin tavoin hyödylliseksi. Ohjaajat totesivatkin hakevansa vastaisuudessa entistä enemmän vertaisuuden kokemusta ja antavansa vanhemmille tilaa työskennellä keskenään, jolloin ohjaajan rooli ainoana ratkaisujen antajana väistyy.

Myös lapsia tuntuivat muiden perheiden asiat kiinnostavan. Toisia kuunneltiin ikäeroista huolimatta. Ohjaajat kokivat, että lapsille oli tervehdyttävää huomata, että he eivät ole ainoita laatuaan tilanteessaan. Lastenryhmän ohjaajat näkivät vaivaa sen eteen, että lapset saataisiin kytkeytymään toisiinsa. Haasteen tuotti lapsiryhmän heterogeenisuus. Määräävää ei kuitenkaan ole mikään yksittäinen tekijä kuten ikä vaan se, että ohjaajia on riittävästi, jotta ryhmää saadaan riittävästi

eriytettyä. Osoittautui, että kuuden perheen lapsiryhmää ohjaamaan tarvitaan välttämättä kolme ohjaajaa. Ohjaajat kokivat lapsiryhmän ohjaamisen tunnustelevana kehittymisprosessina: se, mikä ei toiminut tällä lapsiryhmällä, saattaa seuraavalla ryhmällä toimia. Lasten osalta räätälöity ohjelma kuuluu myös prosessiin, sillä heille ei ylipäätään ole samanlaista etukäteen tarkasti kirjoitettua ohjelmaa kuin vanhemmille. Lasten tekemät esitykset ovat ryhmätapaamisten huipentuma ja tärkeä rituaali koko prosessissa. Esityksiä on havaitusti syytä alkaa valmistelemaan heti ensimmäiseltä tai toiselta tapaamiskerralta, samaan aikaan on edistettävä ryhmäytymistä ja hyödynnettävä vertaistukea. Lastenryhmän ohjaaminen onkin – kaikessa luovuudessaan – haastava ja moniulotteinen tehtävä.

Ryhmäläisten toisilleen antaman vertaistuen rinnalle nousi korostuneesti osallistujien läheisverkoston tärkeys. Lähiverkosto otettiin mukaan työhön ja ohjaajat kertoivat havainneensa, miten yllättävänkin tärkeänä ja merkityksellisenä vanhemmat myös nostivat lapsilleen esiin lähiverkoston olemassaolon ja merkityksellisyyden.

Turvallinen tila vuoropuhelulle

Kun lähtökohtana ryhmälle on, että osallistujilla on taustallaan pitkä ja jännitteinen eroriita, on helppo arvata, että ohjaajia etukäteen mietitytti, miten jännittyneisyys näkyy ryhmätoiminnassa. Kun aiemmin on keskusteltu lakimiesten välityksellä, miten vanhemmat ylipäätään pystyvät olemaan samassa huoneessa? Pelkona oli, että istunnoista tulee valtavan vaikeita ja kaikille osapuolille raskaita. Jo alussa heräsi kuitenkin myös toivo: vanhemmat pystyivät infotilaisuuksissa kuuntelemaan ja heitä tavatessa nousi esiin entistä vahvempana ajatus, että ryhmälle on todella tarvetta. Eräs ohjaaja kuvaili, kuinka huoli vaihtui ajatukseen työn tärkeydestä ja toiveeksi siitä, että ryhmästä on hyötyä perheiden haastavassa tilanteessa.

Vielä rekrytointitilaisuuksissa nähty jännittyneisyys lientyi ryhmätoiminnan alkaessa. Ohjaajat kertoivat, että ryhmätoiminta ei ollutkaan niin vaikeaa, kuin he pahimmillaan olivat pelänneet: ryhmäläiset rauhoittuivat ryhmään ja ohjaajat tunsivat osaavansa vastata odotuksiin, kritiikkiin ja vaateisiin. Ohjaajat kiittivät sitä, että ryhmätapaamisten ohjelma oli rakennettu siten, että se kesti jännitteet. He uskoivat vanhempien hyötynneen prosessin turvallisesta rakenteesta myös onnistumisen kokemusten muodossa: aiemmin helposti eskaloituneet asiat saatiin ryhmärakenteiden puitteissa hallittua ja siten haettua ymmärrystä asioille, joihin ei aiemmin päästy kiinni ilman riitaa. Työtä ryhmän ohjaus kyllä vaati ja vielä viimeiselläkin kokoontumisella ohjaajat joutuivat keskeyttämään negatiivisia puheenvuoroja.

Omaa rooliaan aikuisten ryhmänohjaajat kuvasivat siten, että samaan aikaan piti olla napakka ja ohjaava, toisaalta kuunteleva, herkkä ja valikoiva. Koulutuksessa korostuu ryhmänohjaajien

aktiivinen ja eteenpäin vievä -työote. Ylipäättään on panostettu paljon tiukkaan strukturiin ja ohjaajien rooliin, jossa painotetaan jämäkkää määrätietoisuutta, mutta samaan aikaan sivussa pysymistä. Ohjaajan tehtävä on varmistaa turvallinen tila, jossa vanhemmat pääsevät puhumaan keskenään pelotta ja syytöksittä. Selkeä rakenne luo luottamusta, jonka suojassa on turvallista käsitellä asioita.

Lasten ryhmässä ohjaajat joutuivat etsimään omaa rooliaan ja reflektoimaan sitä koko prosessin ajan. Aluksi heillä oli tarkoituksena antaa lapsille hyvin vapaat kädet ja viedä eteenpäin lasten tuottamia ideoita. Käytännössä ohjaajat huomasivat, että tämä ei onnistunut – lapset olivat paljon ennakoitua vetäytyvämpiä – vaan toiminnasta oli tehtävä ajateltua aikuisjohtoisempaa. Aikuisten raamittamana vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentaminen onnistui ja liikkeelle päästiin turvallisesti. Ohjaajat kuvasivat rooliaan sellaisen turvallisen ja avoimen ilmapiirin rakentajina, jossa voi ja saa puhua niistäkin asioista, joihin toisten on vaikea reagoida ja vastata. Lapsilta tämä vaati rohkeutta ja uskallusta puhua, ja myös rohkeutta liittyä toisiinsa teeman sisällä.

Kokemuksia ryhmän vaikuttavuudesta

Hollannissa menetelmää arvioitiin seitsemän ryhmätapaamisen perusteella. Menetelmän koettiin toimineen: vanhempien, lasten ja ohjaajien välinen kanssakäyminen rikastui ja sai lisää sävyjä. Avoimen dialogin elementit – läsnäolo, luovat ilmaisukeinot, ennakko-oletuksista ja ”paremmin tietämisestä” luopuminen – avasivat uudenlaista tilaa vuorovaikutukselle ja onnistuivat purkamaan muodostuneita poteroita. (Lawick; Viser 2015, 49.) Keskimäärin kolmasosan osallistuvista perheistä arvioitiin saavuttaneen tavoitteen: tuhoava taistelu loppui ja lasten tilanne parani, toisessa kolmanneksessa tilanne paranee joltain osin, mutta jatkotyöskentelyä koettiin tarvittavan ja kolmanneksessa perheistä työtapaa ei tuonut koettuja hyötyjä. (Lawick; Viser 2015, 49.)

Lapset pois eroriidoista -ryhmän ohjaajat arvioivat suomalaisen ryhmän onnistumista varovaisesti. Ohjaajat esittivät samanlaisia lukuja myös Suomessa toteutetusta ryhmästä, mutta nostivat itse esiin, että tieto Hollannin kokemuksista saattaa ohjata heidän arvioitaan.

Joka tapauksessa kaikki ohjaajat tunnistivat yhden tai kaksi perhettä, jossa ryhmä muutti tilannetta selvästi parempaan suuntaan. Samoin kaikki ohjaajat huomasivat muutamien osallistujien kohdalla tilanteen parantuneen jonkun verran aiempaan nähden, vaikka osallistujien kaikki toiveet ja tavoitteet eivät täytyneetkään. Ohjaajien mielestä kukaan osallistuja ei jäänyt tilaan, jossa ryhmästä ei olisi ollut minkäänlaista hyötyä. Jotain suhteessa on liikahtanut jo siksi, että tällainen prosessi ylipäättään on ollut mahdollinen. Tosin he arvelivat, että osallistujien itsensä voi olla vaikea tunnistaa eteenpäin

menoa, jos onnistumiset ovat hyvin pieniä. Positiivista muutosta voi tapahtua myös silloin, kun välit varsinaisesti eivät parane. Lasten kohdalla ohjaajat arvioivat hyötyjen olleen pääosin suurempia kuin aikuisten kohdalla. Muutama lapsi koki ohjaajien mielestä hyvinkin suurta helpotusta ja toi sen myös itse selvästi sanomalla esiin. Joitakin lapsia prosessi auttoi, vaikka heidän vanhempansa eivät tuntuneet saaneen prosessista irti yhtä paljon.

Ohjaajat listasivat lapsille tärkeiksi kokemuksiksi yhteisen esityksen tuottamisen ja siihen liittyen luvan ja rohkeuden sanoittaa kokemuksiaan vanhempien erosta ja sen jälkeisestä riitelystä. Monelle lapselle oli iso kohta ylittää, mitä he voivat sanoa ääneen. Esityksen tekeminen ryhmässä mahdollisti myös vertaistuen lapsille. Viimeisellä ryhmätapaamisella vanhemmat näkivät lasten tuotoksen ja vastasivat siihen omilla esityksillään. Eräs ohjaaja kuvasi, että tämä oli hänen mielestään lasten kannalta kaikkein merkityksellisintä: nähdä molempien vanhempien – yhdessä – kuuntelevan lapsen ääntä ja saman tien vastaavan siihen. Lapsille merkityksellistä oli myös se, että heille tarjoutui ryhmän myötä erilaisia tapoja ja keinoja, joilla olla suhteessa vanhempiinsa. Toiset vanhemmista pystyivät ryhmän myötä hakemaan yhteisymmärryksessä apua lapsilleen. Lastenryhmän ohjaajat kokivat pääsevänsä asiaan loppupuolella prosessia, vaikka alku oli odotettua hitaampaa. Pitkälle päästiin nytkin, mutta jos olisi jatkettu vielä joitakin kertoja, olisi päästy tosi pitkälle, kuvasi lastenryhmän ohjaaja.

Vanhempien ryhmässä ohjaajat huomasivat muutosta tapahtuvan kuudennen tai seitsemännen kerran jälkeen: kuuntelemista, pehmenemistä, näkökulman vaihdoksia. Prosessina ryhmän alku oli tiukkaa, onnistumiset painottuivat viimeisiin tapaamisiin. Myös aikuisille tärkeä hetki oli lasten esityksen katseleminen ja siihen vastaaminen. Ohjaajat pohtivat, että he olivat itse tuottaneet rekrytointivaiheessa esityksen valmistamisen ja lasten kokemuksen tärkeyttä, mutta silti sen korostuminen vanhempien mielessä yllätti. Vanhempien odotukset ryhmästä painottuivatkin siihen, että he odottivat lasten hyötyvän ryhmästä.

Ryhmän vaikutukset pitemmällä aikavälillä jäivät nähtäviksi. On hienoa, että tästäkin on tuloillaan tutkimus opiskelijan tekemänä. Prosessiin myös mahtui ison kuvan rinnalla monta pientä onnistumista ja hyvää hetkeä: esimerkiksi leikki, jolla vanhemmat ja lapset jokaisen tapaamisen aloittivat. Lapsille oli arvokas ja ehkä yllättäväkin kokemus nähdä, kuinka isä ja äiti lähtivät tekemään yhdessä jotain leikkistä, vaikka sanaakaan ei sanottu. Tämäkin oli prosessi. Ensimmäisellä tapaamisella kaikki aikuiset ja lapset eivät osallistuneet – viimeisellä kerralla osallistuivat kaikki. Erään ohjaajan sanoin: tämä oli hienoa ja tärkeää.

6.2 Osallistujien odotukset ja kokemukset

Kyselylomakkeissa korostuivat osallistujien yksilölliset kokemukset – oletettavasti aihepiirin henkilökohtaisuudesta sekä ryhmän pienestä koosta ja vastaajien suhteesta toisiinsa johtuen. Pienestä otannasta johtuen kyselylomakkeiden aineistoanalyysi muistutti enemmän tapaustutkimusta kuin lomakekyselyn arviointia. Avaankin tässä analyysissä kyselylomakkeiden sisältöä yhdistäen sekä asteikko- että vapaamuotoisia vastauksia.

Ennen ryhmän alkua täytettävässä lomakkeessa oli vapaamuotoinen kysymys: ”*Mitä hyötyä ajattelet ryhmästä olevan?*” Kaksi kolmasosaa osallistujista vastasi tähän kysymykseen. Näistä vastauksista piirtyi esiin kolme päätoivetta: lasten hyötyminen ryhmästä, välien ja keskusteluyhteyden paraneminen ex-puolison kanssa sekä toiveet siitä, että ex-puoliso havainnoisi ja muuttaisi omaa käyttäytymistään. Kukaan ei suoraan sanoittanut toiveitaan siitä, että hänen omaan toimintaansa löytyisi uusia sävyjä.

Ryhmän jälkeen vastaava vapaamuotoinen kysymys oli: ”*Millaista hyötyä koet saaneesi ryhmästä?*” Lomakkeessa oli myös kysymys: ”*Kokemukseni ryhmään osallistumisesta?*”, jossa asteikkoarvioinnin lisäksi oli mahdollisuus lyhyesti kuvailla kokemustaan. Myös tässä kyselyssä vapaamuotoisia vastauksia oli kahdella kolmasosalla osallistujista. Selvästi suurimmaksi hyödyksi nousi niin aikuisten kuin lastenkin saama vertaistuki. Useampikin vanhempi kiitti vertaistukea ja keskustelujä, joiden ansiosta oma ajatusmaailma avautui ja perspektiivi laajeni. Vertaistuki sai kiitosta myös sellaisilta vanhemmilta, jotka eivät kokeneet ryhmästä olleen erityistä hyötyä itselleen tai lapsilleen. Vertaistuen voi sanoa nousseen hyvien kokemusten kärkeen ikään kuin mustana hevosena – ryhmään kohdistuvista odotuksista se nimittäin puuttui lähes kokonaan.

Muutammat vanhemmat totesivat saaneensa keskusteluyhteyden exän kanssa toimimaan prosessin aikana. Nämä vastaajat myös merkitsivät arviointiasteikolla saaneensa ryhmästä suurimman hyödyn, mukana vastauksissa oli jopa täyden kymppin arviointi.

Osa vastaajista koki, että ryhmä ei juuri vaikuttanut heidän tilanteeseensa. Avoimissa vastauksissa he harmittelivat, että ryhmä ei vaikuttanut lasten tilanteeseen. Käsitellyt asiat todettiin turhiksi, mikäli toinen osapuoli ei muuta omaa toimintaansa. Osa ryhmää sanallisesti negatiivisesti arvioinut kuitenkin arvioi arviointiasteikolla ryhmän vaikuttaneen omaan tai lasten tilanteeseen positiivisesti.

Odotukset lasten tilanteen paranemiseen olivat suuria, ja joissain lomakkeissa olikin avattu myös pettymystä siihen, ettei tilanne parantunut odotetusti.

Ennen ryhmää täytetyssä asteikkokysymyksessä ”*ajattelen ryhmästä olevan hyötyä lapsen/lastemme tilanteeseen*”, oli odotusarvio keskimäärin 7,8 (korkein arvio 10, pienin 5). Odotettu hyöty vanhempien omaan tilanteeseen oli keskiarvoltaan vain 6,5 (korkein arvio 9, pienin 2). Ryhmästä siis odotettiin olevan enemmän hyötyä lapsille kuin vanhemmille. Ryhmän jälkeen lasten arvioitiin kuitenkin hyötynneen ryhmästä keskimäärin vain 5,3 (korkein arvio 10, pienin 0). Vanhempien saama hyöty sai luvut 6,2 (korkein arvio 10 ja pienin 2).

Vaikka vanhempien etukäteistoiveet lasten saamasta hyödystä eivät kaikkien kohdalla toteutuneet, ryhmä toisaalta myös lunasti lasten tilanteen paranemiseen liittyviä odotuksia. Ennen ryhmää keskiarvo kysymyksessä ”*vanhempien mahdollisuudesta vaikuttaa lasten hyvinvointiin vanhempien välillä*” oli vain 4,7 (maksimi arvio 8, minimi 2), mutta ryhmän jälkeen keskiarvo oli 6,1 (maksimi arvio 10, minimi 3).

Muutama vastaaja arveli, että heidän omat odotuksensa ryhmän vaikuttavuutta kohtaan olivat liian suuret. Ohjaajat omassa haastattelussaan toivat esiin samaa viestiä todeten, että seuraavissa rekrytoinneissa odotuksia ei viritetä liian suuriksi. Ryhmän esittely voi sisältää motivointia, mutta ei lupauksia. Motivaation osallistua tulee olla sisäistä motivaatiota, ei lupauksilla houkuttelua, sillä kaikkien osallistujien tilanteisiin ryhmä ei vaikuta. Ohjaajat tosin myös totesivat, että heidän käsityksensä siitä, miten ryhmä eri perheitä auttoi, saattaa erota osallistujien kokemuksista. On tavallista, että tilanteen parantuessa lähtötilanne unohtuu, eikä ennen/jälkeen -vertailu tavoita todellista eroa. Samoin se, että suuret odotukset eivät täyty, helposti häivyttää mielestä pienemmät onnistumiset.

Lomakekyselyn perusteella näyttää siltä, että alkuodotukset ryhmästä eivät vaikuttaneet siihen, koettiinkö ryhmä hyödylliseksi. Suurimmin odotuksin mukaan lähteneistä löytyi sekä niitä, jotka lopulta kokivat hyötynneensä paljon että niitä, jotka pettyivät. Samoin maltillisesti odotuksiaan arvioineiden jälkiarviointit vaihtelivat. Ei näytäkään mahdolliselta ennustaa ryhmästä saatavaa hyötyä osallistujien alkuodotusten perusteella. Tilanteen paraneminen on monen tekijän summa, eikä yhden vanhemman vahvakaan sitoutuminen ja hyvät aiheet välttämättä paranna todellista tilannetta. Niinpä etukäteen on hankalaa tai mahdotonta arvioida, kuka tai ketkä ryhmään osallistuvista tulevat hyötymään ryhmästä ja millä tavoin.

Lomakekysely antaa selkeän viitteet siitä, että osallistujien arvioimana ryhmän vaikuttavuus mukailee ohjaajien arviota. Muutama osallistujaperhe koki saaneensa ryhmästä todellista hyötyä, muutamat menneensä jollain saralla eteenpäin, vaikka vanhempien välinen tilanne ei parantunutkaan.

Muutama koki, että prosessista ei koitunut tilanteeseen mitään apua. Arveltavaksi jäi, oliko pettymyksissä kyse enemmänkin liian suurista odotuksista.

7 Pohdinta

Tämän Lapset pois eroriidoista -ryhmästä tehdyn käytäntötutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa uutta kokemusperusteista tietoa siitä miten tämäntyyppinen, hyvin strukturoidusti ohjattu vertaistoiminta pitkittyneiden eroriitojen parissa toimii.

Tutkimuskysymykseni oli, millaisia odotuksia osallistujilla ja ohjaajilla ryhmään kohdistui ja millaisia siitä saadut kokemukset olivat.

Suomessa tällaisen vertaisryhmän toimintaan on – muista Euroopan maista poiketen – ollut vaikea saada osallistujia. Järjestävät tahot esittivätkin ennen ryhmän alkua ajatuksen, että tutkimus voisi tuoda tietoa siitä, miten ryhmää voisi kehittää enemmän ”suomalaiseen mentaliteettiin” sopivaksi. Ohjaajien ja osallistujien kokemukset ryhmästä kuitenkin osoittivat, että Hollannista kopioitu prosessi ja ryhmän sisältö toimii tšekäläisessäkin ympäristössä hyvin. Miten ryhmään saadaan riittävä määrä sitoutuneita osallistujia, on nimenomaan rekrytointivaiheen haaste. Kaksi epäonnistunutta ja yksi onnistunut rekrytointi on tuonut paljon hyvää käytännön kokemusta siitä, millaisia tekijöitä osallistujien rekrytoinnissa kannattaa ottaa huomioon. Rekrytointi, johon kuuluu kaksi infotilaisuudeksi kutsuttua perhetapaamista, kantaa oman osansa varsinaiseen ryhmätyöskentelyyn. Osallistujien rekrytointi nousi tutkimuksessa yllättävänkin tärkeäksi osaksi ryhmän onnistumista. Käytäntötutkimuksen raja ei sallinut rekrytoinnin huomioimista aiheen vaatimassa mittakaavassa, mutta käsittelen sitä vielä erikseen sivuainetutkielmassani.

Millaisia tuloksia odotusten ja kokemusten kerääminen sitten tuotti?

Sekä ohjaajien että osallistujien kokemuksissa painottui vertaistuen merkitys aikuisille ja lapsille. Osallistujat eivät odotuksissaan vielä maininneet vertaistuen mahdollisuutta, mutta kokemuksiaan purkaessa se nousi esiin hyvin merkityksellisenä. Samoin useampikin ohjaaja korosti havaintojaan vertaistuen voimasta. Syntyi käsitys, että myös ohjaajia jonkun verran yllätti se, miten tärkeässä roolissa vertaisuus oli. Useampi ohjaaja totesikin antavansa seuraavassa ryhmässä aiempaa enemmän tilaa vertaistuelle ja osallistujien väliselle keskustelulle.

Ohjaajien haastatteluissa korostui myös yllätys osallistujien sitoutuneisuudesta. Ohjaajat kokivat rekrytointiprosessin onnistumisella olevan suuri merkitys sitoutumiseen. He myös havaitsivat, että positiivisimmin mukaan lähteneiden vanhempien lapsilla sitoutuminen ryhmään oli suurempaa kuin epäilevien vanhempien lapsilla.

Lasten valmistamien esitysten esittäminen ja vanhempien vastaaminen niihin viimeisellä tapaamisella oli kaikille rituaalisesti tärkeä hetki. Varsinkin lastenryhmän ohjaajat tuntuivat kokevan esityksen valmistamisen olevan ryhmätapaamisten ydintä ja prosessina mahdollistavan lapsille sekä vertaistuen kokemuksen että mahdollisuuden sanoittaa vaikeitakin tuntemuksiaan. Ohjaajat pohtivat esityksen olleen yllättäväkin tärkeä loppuhuipennus myös vanhemmille – joskaan vanhempien palautekysymysten vapaamuotoisessa tekstissä tämä ei näkynyt. Selvää oli myös, että useimmat vanhemmat tuntuivat odottavan ryhmältä apua nimenomaan lapsille. Tätä oli toki korostettu myös infotapaamisissa. Esityksen konkreettisena tekona ehkä odotettiin tuovan näkyväksi sitä, miten lapset ovat tilanteen kokeneet – ja miten he ryhmän avulla ovat päässeet eteenpäin.

Ohjaajien varovaisen arvion mukaan ryhmän vaikutus mukaili Hollannissa saatuja kokemuksia: kolmasosa osallistuvista pareista saavutti paremman keskusteluyhteyden ja lasten tilanne parani, toisella kolmannekselle tilanne parani joltain osin, vaikka tavoitteita ei saavutettukaan ja kolmanneksessa perheistä ei koettua hyötyä ollut. Eräs ohjaajista pohti, ohjasivatko Hollannista saadut kokemukset heitä ryhmittelemään osallistujia ennalta arvellun mallin mukaan. Osallistujilta kerätyt subjektiiviset kokemukset kuitenkin viittasivat samaan hyötysuhteeseen.

Tämän tutkimuksen perusteella on vaikea arvioida, millaisessa tilanteessa ja millä mentaliteetilla osallistuvia perheitä ryhmä parhaiten hyödyttäisi. Rekrytoinnin onnistuminen ja ohjaajien tekemä työ turvallisen keskustelutilan luomisessa luo pohjan menestykselle prosessille, mutta lopulta onnistuminen rakentuu osallistujien omassa mielessä ja lapsien, vanhempien ja heidän liittolaistensa monimutkaisen vuorovaikutuksen verkostossa. On kuitenkin selvää, että hyvin hankalassa tilanteessa eläville lapsille pienelläkin liikahtuksella vanhempien vuorovaikutuksessa on elämänlaatua parantava vaikutus. Hyvin tärkeää on myös mahdollisuus saada sanoja tilanteeseen, lupa kertoa ja kokemus siitä, että vanhemmat kuuntelevat viestin.

Lähteet

- Auvinen, Maija 2002. Huoltoriita ja sosiaalitoimi. Teoksessa: Litmala, Marjukka (toim.) Lapsen asema erossa. WS Bookwell Oy, Juva, 113–168.
- Auvinen, Maija 2006. Huoltoriidat tuomioistuimissa – Sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 272.
- Baker, Amy J.L. 2005. The long-terms effects of parental alienation on adult children: a qualitative research study. *The American Journal of Family Therapy*, 33: 289-302.
- Baker, Amy J.L. 2006. Patterns of Parental Alienation Syndrome: A Qualitative Study of Adults Who were Alienated from a Parents as a Child. *The American Journal of Family Therapy*, 34: 63-78.
- Baker, Amy J.L. 2007. Knowledge and attitudes about the parental alienation syndrome: a survey of custody evaluators. *The American Journal of Family Therapy*, 35: 1-20.
- Cashmore, Judith & Parkinson, Patrick 2011. Reasons for disputes in high conflict families. *Journal of Family Studies*, Vol. 17, Issue 3, 2011, 186–203.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Gottberg, Eva 2012. Lapsen juridiset oikeudet. Teoksessa Söderholm, Annika & Kivittie-Kallio, Satu (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Duodecim, Porvoo, 48-60.
- Haavisto, Vaula & Bergman-Pyykkönen, Marina & Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2014. Perheasioiden sovittelun uudet tuulet – Havaintoja, mallinnuksia ja arvioita FASPER-hankkeen pohjalta. Suomen Sovittelufoorumi ry, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Paula & Sajavaara, Pirkko 2009. Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä Oy, Helsinki.
- Häkkinen-Nyholm, Helinä 2010. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. *Duodecim* 126, 499–505.
- Hämäläinen, Juha 2011. Kalliit erot – Selvitys huoltoriitojen kustannuksista. Lastensuojelun Keskusliitto Neuvokeskus, Helsinki.
- Hämäläinen, Juha & Kääriäinen, Aino & Pölkki, Pirjo 2012. Challenges of divorce, interventions and children Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Ensi- ja turvakotien liitto, Helsinki.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino, Tampere.
- Kääriäinen, Aino 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun Keskusliitto, Helsinki.
- Mattila-Aalto, Minna & Bergman-Pyykkönen, Marina & Haavisto, Vaula & Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2012. Konfliktiteoreettinen näkökulma eroihin ja palvelujen kehittämiseen. Teoksessa Kääriäinen, Aino & Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.) Challenges of divorce, interventions and children Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Ensi- ja turvakotien liitto, Helsinki, 213-241.
- Tapola-Haapala, Maria & Kääriäinen, Aino 2012. Parental divorce and children in Finland. Teoksessa Kääriäinen, Aino & Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.) Challenges of divorce, interventions and children Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Ensi- ja turvakotien liitto, Helsinki, 99-123.
- Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi 2016. Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa Mirja Satka & Ilse Julkunen & Aino Kääriäinen & Ritva Poikela & Laura Yliruka & Heidi Muurinen (toim.) Käytäntötutkimuksen taito - Praktikforskningens konst. Heikki Waris -instituutti & Mathilda Wrede - institutet, Helsinki, 8–30.

Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne 2005: Mitä sosiaalityön käytäntötutkimus on? Teoksessa Mirja Satka & Synnöve Karvinen-Niinikoski & Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.): Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-kustannus, Helsinki, 9-19.

Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. WSOY, Helsinki.

Tuomi, Jouni. & Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Visser, Margreet & Van Lawick, Justine 2015. No Kids in the Middle: Dialogical and Creative Work with Parents and Children in the Context of High Conflict Divorces. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy 2015, 36, 33-50. Doi: 10.1002/anxf.1091.

Muut lähteet:

Asiantuntija-avusteista huoltoriitojen sovittelua koskeva kokeilu käräjäoikeuksissa 1.1.2011–31.12.2013 : loppuraportti. 25/2013 Mietintöjä ja lausuntoja. Helsinki, Oikeusministeriö, 2013. Pysyvä osoite: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-292-7>

LIITTEET

Osallistujille jaetut lomakkeet (liite 1 ja liite 2)

Suostumuslomake palautelomakkeiden käyttöön (liite 3)

Suostumuslomake haastatteluun (liite 4)

Taulukko vastauksista (liite 5)

LAPSET POIS ERORIIDOISTA- VERTAISRYHMÄ (syksy 2018)

(Arviointi ennen ryhmää) samaa sukupuolta olevan vanhempasi nimi _____
(toimii koodina vastausten yhdistämisessä)

Vastaa omasta näkökulmastasi arvosanalla asteikolla 0 – 10

Koen saaneeni ryhmästä riittävästi taustatietoa

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Lapsemme/lastemme hyvinvointi meidän vanhempien välillä juuri tällä hetkellä

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Koen voivani vaikuttaa lapsemme/lastemme hyvinvointiin tällä hetkellä

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ajattelen ryhmästä olevan hyötyä omaan tilanteeseeni

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ajattelen ryhmästä olevan hyötyä lapsemme/lastemme tilanteeseen

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Millaista hyötyä ajattelet ryhmästä olevan?

Kiitos vastauksistasi!

LAPSET POIS ERORIIDOISTA- VERTAISRYHMÄ (syksy 2018)

(Arviointi ryhmän jälkeen)

samaa sukupuolta olevan vanhempasi nimi _____

(toimii koodina vastausten yhdistämisessä)

Vastaa omasta näkökulmastasi arvosanalla asteikolla 0 – 10

Ryhmä vastasi saamaani taustatietoa

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Kokemukseni ryhmään osallistumisesta

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Kuvaile lyhyesti vastauksesi _____

Lapsemme/lastemme hyvinvointi meidän vanhempien välillä juuri tällä hetkellä

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Koen voivani vaikuttaa lapsemme/lastemme hyvinvointiin tällä hetkellä

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ryhmästä oli minulle hyötyä

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ryhmästä oli lapsellemme/lapsillemme hyötyä

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Millaista hyötyä koet saaneesi ryhmästä?

Kiitos vastauksistasi!

Suostumus kyselylomakkeen aineistokäyttöön Lapset pois eroriidoista -ryhmää koskevassa tutkimuksessa

Tutkimus: Miten Lapset pois eroriidoista -ryhmä vastasi osallistujien ja vetäjien odotuksia ja millaisia vaikutuksia sillä oli.

Tutkimuksen tekijä: Mari Kangasmaa. Tutkimus on Helsingin yliopiston sosiaalityön opintoihin kuuluva käytäntötutkimus. Tutkimus ja siihen liittyvä aineisto tulevat olemaan osa Helsingin yliopistolle tekemääni sivuainetutkimusta.

Tutkimuksen julkaisu: Valmiin tutkimuksen saavat Espoon kaupungin perheasioiden yksikkö sekä Dialogic perhekliniikka. Tutkimus esitetään Espoon tutkivan sosiaalityön verkostossa ja siihen voivat tutustua tutkimuksen kannalta olennaiset Espoon kaupungin työntekijät. Tutkimuksesta tehdään posterit ja tutkimusraportti, jotka mahdollisesti esitellään Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan verkkosivuilla.

Tutkimukseen osallistuminen ei tule aiheuttamaan osallistujille haittaa ja lomakkeita ei missään vaiheessa yhdistetä kenenkään henkilötietoihin. Arviointilomakkeet ja suostumukset niiden käyttöön kerätään erikseen.

Annän suostumukseni siihen, että ryhmän arviointilomakkeita käytetään yllä esitellyn tutkimuksen aineistona, arvioitaessa kokemuksia ryhmästä.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Suostumus haastattelun nauhoittamiseen ja litteroimiseen aineistokäyttöön Lapset pois eroriidoista - ryhmää koskevassa tutkimuksessa

Tutkimus: Miten Lapset pois eroriidoista -ryhmä vastasi osallistujien ja vetäjien odotuksia ja millaisia vaikutuksia sillä oli.

Tutkimuksen tekijä: Mari Kangasmaa. Tutkimus on Helsingin yliopiston sosiaalityön opintoihin kuuluva käytäntötutkimus. Tutkimus ja siihen liittyvä aineisto tulevat olemaan osa Helsingin yliopistolle tekemääni sivuainetutkielmaa.

Tutkimuksen julkaisu: Valmiin tutkimuksen saavat Espoon kaupungin perheasioiden yksikkö sekä Dialogic perhekliniikka. Tutkimus esitetään Espoon tutkivan sosiaalityön verkostossa ja siihen voivat tutustua tutkimuksen kannalta olennaiset Espoon kaupungin työntekijät. Tutkimuksesta tehdään posterit ja tutkimusraportti, jotka mahdollisesti esitellään Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan verkkosivuilla.

Tutkimukseen osallistuminen ei tule aiheuttamaan osallistujille haittaa ja tietoja ei missään vaiheessa yhdistetä kenenkään henkilötietoihin.

Annan suostumukseni siihen, että nauhoitettuja haastatteluja käytetään yllä esitellyn tutkimuksen aineistona, arvioitaessa kokemuksia ryhmästä.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Arviointi ennen ryhmää

Vastaajat	Koen saaneeni ryhmästä riittävästi taustatietoa	Lapsemme/lastemme hyvinvointi meidän vanhempien välillä tällä hetkellä	Koen voivani vaikuttaa lapsemme/lastemme hyvinvointiin tällä hetkellä	Ajattelen ryhmästä olevan hyötyä omaan tilanteeseeni	Ajattelen ryhmästä olevan hyötyä lapsemme/lastemme tilanteeseen
A	10	8	9	8	8
B	9	3	6	6	8
C	10	3	3	8	10
D	6	3	6	6	8
E	8	5	7	7	7
F	8	6	7	6	7
G	8	5	6	8	9
H	8	3	3	7	7
I	8	6	8	5	5
J	8	8	5	9	9
K	7	2	2	2	8
Keskiarvo	8,2	4,7	5,6	6,5	7,8
Maksimiarvo	10	8	9	9	10
Minimiarvo	6	2	2	2	5
Mediaani	8	5	6	7	8
Keskihajonta	1,2	2,1	2,2	1,9	1,3

Arviointi ryhmän jälkeen

Vastaajat	Ryhmä vastasi saamaani taustatietoa	Kokemukseni ryhmään osallistumisesta	Lapsemme/lastemme hyvinvointi meidän vanhempien välillä tällä hetkellä	Koen voivani vaikuttaa lapsemme/lastemme hyvinvointiin tällä hetkellä	Ryhmästä oli minulle hyötyä	Ryhmästä oli lapsellemme/lapsille hyötyä
A	7	8	8	7	7	0
B	7	8	7	8	7	8
C	5	7	4	6	5	4
D	7	8	4	8	7	7
E	7	6	7	7	7	6
F	5	3	7	7	3	2
G	7	5	8	10	7	5
H	8	6	3	6	3	2
I	8	8	9	9	9	9
J	9	6	3	2	2	4
K	10	10	10	10	10	10
L	7	7	3	5	7	7
Keskiarvo	7,3	6,8	6,1	7,1	6,2	5,3
Maksimi-arvo	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Minimi-arvo	5,0	3,0	3,0	2,0	2,0	0,0
Mediaani	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	5,5
Keskihajonta	1,4	1,8	2,5	2,2	2,4	3,1